

Recensie: The diary of one who disappeared****1/2

Kaaitheater Brussel
zondag 12 maart 2017

foto © Jan Versweyveld

Recensie:

In 'The diary of one who disappeared' geven Ivo Van Hove en Jan Versweyveld een prachtig eresaluut aan de visuele kunsten van weleer. Versweyveld integreert zo waar een donkere kamer (doka) in de voorstelling waarbij we live een foto ontwikkeld zien worden, die in drie badjes gaat. Het eerste is dat van de ontwikkeling. Het lichtgevoelige papier dat belicht werd, onthult beetje bij beetje de afbeelding. Vervolgens gaat het in het badje dat ervoor zorgt dat het papier niet verder blijft ontwikkelen, de stop. En tenslotte volgt de fixatie van het beeld, zodat het beeld houdbaar wordt en ook toonbaar in gewone verlichte omstandigheden. Verder integreert de voorstelling ook de pellicule film "hier via een naakte vrouw die poseert en zichzelf betast" alsook de bandopnamer die mezzosopraan Marie Hamard de basics van piano spelen (met 1 hand) in het begin van de voorstelling uitlegt. Die nostalgische reflex in het decor- en lichtontwerp "die Versweyveld ook in andere voorstellingen toont" voedt het verlangen van het hoofdpersonage, de hunkering naar het verleden, een vrouw. Met die tools, en de magie van het creëren, maakt het hoofdpersonage een droomwereld, een fantasie over een vrouw die op den duur een parallelle realiteit wordt.

'The diary of one who disappeared' gaat kortweg over Janáček die verliefd is op het zigeunermeisje Zefka. Die liefde is niet toegelaten volgens zijn omgeving en dus ontmoet hij haar stiekem 's nachts in het woud. Wanneer zij een kind van hem verwacht, kiest hij voor haar en breekt hij met zijn familie. Tussen dat verhaal en de bio van Leo Janáček zijn er parallellen. De componist had 11 jaar (tussen juli 1917 en zijn dood in 1928) een muze: Kamila. Janáček was op dat moment getrouwd met Zdenka Janáčkova, Kamila was op haar beurt ook getrouwd en had twee zonen. Net als in 'The diary of one who disappeared' droomde de componist ervan dat zijn muze ook zwanger zou worden van hem. Dat vertelt ons de intense briefwisseling die hij als 63-jarige had met de 26-jarige Kamila. Hij schreef haar meer dan 700 brieven in die tijd, zij van haar kant stuurde er om en bij de 49.

Ivo Van Hove laat de twee verhalen parallel in elkaar vloeien. Hugo Koolschijn is de componist, tenor Ed Lyon is Janáček, en mezzosopraan Marie Hamard is in eerste instantie Zefka, maar ook Kamila. Het is zij die model heeft gestaan voor de fotoshoot. Het is haar portret in zwart wit dat hij op zijn negatieven bekijkt door ze te vergroten (via een overheadprojector), waarbij hij uit alle beelden een selectie maakt en er met rode alcoholstift aanmerkingen op maakt, om uiteindelijk tot dat ene portret te komen dat ie zal ontwikkelen op fotopapier. De overheadprojector schijnt op een wit rechthoekig paneel, waarop de lijnen van de gulden snede te zien zijn en de diagonalen. De sterke beeldpunten en lijnen uit de compositieleer dus. Koolschijn zet de filmprojector aan zodat we via de pellicule de naakte vrouw in beeld zien. Eerst projecteert hij op de muur. Vervolgens op zijn lichtblauwe hemd. Dat levert een uiterst knap beeld op van een man die een erotische fantasie beleeft. Terwijl Lada Vajdová op de piano de zang begeleidt, horen we de projector ratelen. Een heerlijk samenspel.

Ook de voorstelling wisselt constant van sfeer, van weemoedig 'Wat stelt ploegen voor zonder ploeg? Wat is liefde zonder kussen?' terwijl we de geur opsnuiven van de koffie die het koffie apparaat aan het maken is, over speels en vrolijk tot uiterst sensueel. Koolschijn laat als componist weten dat ie zichzelf niet meer is. En zijn

personage bekend, terwijl die de urne van zijn vrouw vastheeft, dat hij zijn vrouw maar de helft van zijn hart gegeven heeft. Van de weemoed gaat de pianopartij over naar een gepunt ritme, dat van blijdschap en niet weten wat je overkomt: 'Het voelt alsof ik vannacht naakt tussen de bramen lag.' horen we. Het speelse en ook wat dierlijke van begeerte zien we wanneer Hamard haar jurk een beetje ontbloot. Het onstuimige en onrustige horen we in de partij. Op de bühne vertaalt zich dat door een man die zijn tanden zet in de jurk van Hamard waarop zij wat later hetzelfde doet maar dan in het hemd van Koolschijn. De glissandi in de partij kondigen de onthechting, het los komen van de familie aan. Al haalt Lyon maar net de erg hoge noten wanneer hij de ultieme droom van de man - haar zwanger maken - bezingt. Annelies Van Parys schreef vier nieuwe muziekstukken voor de voorstelling.

Versweyvelds decor- en lichtontwerp is ronduit geniaal. Hij voorziet muren met gaten in zodat de klank van de drie zangeressen, drie off stage stemmen, voldoende tot bij het publiek kan komen. Van een nood maakt ie meteen ook een deugd en een lust voor het oog om door die spleten heen warm wit/gelig licht te laten schijnen, die van de zon als je wil. Dat in combinatie met de warme gloed die uit de piano komt, de zang en het spel, geven perfect de hunkering weer, het dubbele ook van verliefd zijn op iemand terwijl het ten eerste niet mag en ten tweede de afstand tussen jou en je geliefde zo groot is. De verbeelding van de man maakt dat hij gelooft in wat hij zelf creëert. Het portret wordt meer dan een afbeelding, maar bijna een verafgoding. De pelliculefilm is geen herinnering aan de naakte vrouw die hij bemint, maar een middel om het verleden te beleven alsof het nu gebeurt. Finaal zien we Janáček (Koolschijn) brieven verbranden die hij Kamila schreef nadat ie de assen van zijn overleden vrouw uit de urne heeft weggespoeld. Iets wat langs beide kanten ook effectief gebeurd is. Brieven die aanvankelijk begonnen met 'Beste mevrouw' maar na een tijd al snel overgingen in 'Kleine Kamila, mijn lieveling'.

'The diary of one who disappeared' is niet alleen een erg verzorgde voorstelling geworden. Ze wekte ook iets in ons op wat een absolute verdienste is. Onze jeugd jaren zagen we voorbijflitsen toen we een pennenvriendin hadden en daar stiekem naar verloop van tijd steeds verliefder op werden. Ook die paar onmogelijke liefdes met meisjes uit een andere cultuur, uit een ander land, kwamen plots terug naar de voorgrond. Dat is onmiskenbaar de sterkte van deze voorstelling, hoe het toont dat een gevoel van liefde groter wordt of kan worden ook al is de ander fysiek afwezig. Dat puur op basis van fantasie je het verleden tot jouw heden kan maken ook al strookt het niet met de realiteit. Æ

Op dat vlak is 'The diary of one who disappeared' hopeloos romantisch en ideaal voor dromers. Het productieteam slaagde er tevens ook in om het intieme karakter van de brieven, de muziek, de tekst, erg goed te behouden en neer te zetten. Het zorgt er weliswaar voor dat de mooiste plaatsen voor deze voorstelling zich absoluut vooraan bevinden en naarmate je meer achteraan zit, er wel wat dreigt verloren te gaan.

< Bert Hertogs >